

مقاله پژوهشی: تأثیر عوامل کارآمدی نظام جمهوری اسلامی بر تدوین راهبرد عمق بخشی داخلی انقلاب اسلامی با تأکید بر منویات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

[20.1001.1.20084897.1401.20.88.3.1](https://doi.org/10.1001.1.20084897.1401.20.88.3.1)

ابراهیم نجفی^۱، حامد مهرآبادی آرانی^۲

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۲/۱۸

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۱/۱۸

چکیده

یکی از اهداف انقلاب اسلامی ایران تعمیق معارف و ارزش‌های آن در همه ارکان نظام و سطوح مختلف مردم است. از عوامل بسیار مهمی که می‌تواند این هدف مقدس را محقق نماید کارآمدی نظام مقدس جمهوری اسلامی است. در علم سیاست کارآمدی یا کارایی بیانگر توانایی اداره یک کشور توسط مدیران شایسته و ایفای بهینه کار ویژه‌های دولت و کسب حداکثر رضایت‌مندی مردم است که در نظام جمهوری اسلامی انجام موفقیت‌آمیز کار ویژه‌ها در راستای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی است. در این پژوهش با بهره‌گیری از روش توصیفی - تحلیلی و نوع کاربردی تلاش گردیده است تا به سؤال «تأثیر عوامل کارآمدی بر تدوین راهبرد عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی چیست؟» پاسخ داده شود. بدین منظور برای تأیید عوامل احصاء شده بر تدوین راهبرد فوق ۲ نوع پرسشنامه بین جامعه آماری ۴۰ نفری به صورت تمام شمار توزیع و پس از اخذ نظر جامعه آماری با استفاده از تحلیل داده‌ها و استفاده از آزمون فریدمن، تجزیه و تحلیل شد. نتایج حاصله شامل ۲۹ عامل مؤثر بر کارآمدی نظام (۱۰ عامل قوت، ۵ عامل ضعف، ۹ عامل فرصت و ۵ عامل تهدید) برای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی است.

واژگان کلیدی: عمق‌بخشی داخلی، انقلاب اسلامی، کارآمدی

^۱ دکترای مدیریت دانشگاه تربیت مدرس

^۲ دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) MehraAbadi_H@yahoo.com

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران یکی از رخداد‌های بی‌نظیر عصر حاضر و پدیده‌ای نو و تازه در تاریخ بشریت است که باعث و سرآغاز اثرات بس شگرف در ابعاد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و... در داخل و خارج از ایران شده است. بدون شک اصل محکم و استوار این شجره طیبه با بهره‌گیری از دریای عظیم معارف و اعتقادات دینی مردم همیشه در صحنه و فداکار ایران و با پشتوانه عمیق و ریشه‌دار فرهنگی، سیاسی و اجتماعی آنان بارور و پرثمر گشته و شاخه‌ها و فروعش امروز عالم را فراگرفته است.

انقلاب اسلامی به‌عنوان یک ارزش و با این ویژگی منحصر به فرد خود باید به پویایی و بالندگی و توسعه آن در داخل و خارج ادامه دهد. توسعه و تعمیق انقلاب در داخل که موضوع این تحقیق است یعنی ماهیت انقلاب و اهداف عالی آن در بین مردم و ارکان نظام و مسئولان آن محکم‌تر و عمیق‌تر شده و عزم عمومی برای حفظ و استمرار آن در تمام سطوح ایجاد گردد.

ضرورت تعمیق انقلاب اسلامی را می‌توان در کلام رهبر انقلاب حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به‌خوبی دریافت که فرمودند: «مردم در اول کار بحمد... یک انقلاب روحی پیدا کردند که حرکت بسیار مهمی بود و نتیجه‌اش همین شد که می‌بینیم. اگر آنچه واقع شد، ادامه پیدا نکند و تعمیق نشود و تعمیم نیابد و نسلی که رو به وجود است و نسل‌های بعدی را فرانگیرد و خدای نکرده اسم، اسلام و جمهوری اسلامی و حاکمیت منادیان اسلام باشد، اما واقع قضیه و متن زندگی مردم چیز دیگری باشد، این انقلاب قطعاً موفق نبوده و نیست. در آن صورت، از اینکه چنین چیزی پیش بیاید، به خدا پناه می‌بریم. نباید بگذاریم چنین چیزی رخ دهد.»^۱

یکی از روش‌هایی که می‌توان انقلاب اسلامی را در بین همه مردم در هر سطحی و نیز ارکان نظام تعمیق داد بالا بردن کارآمدی انقلاب و نظام اسلامی است. کارآمدی نظام جمهوری اسلامی باعث دلگرمی و امیدواری همه سطوح جامعه شده به‌طوری‌که همگی خود را در قبال انقلاب و اهداف آن مسئول دانسته و حفاظت و استمرار آن را لازم و از وظایف و تکالیف خود می‌دانند. این مهم باعث می‌شود اهداف الهی انقلاب اسلامی که برگرفته شده از دین اسلام و نتایج زحمات همه انبیاء و اولیاء الهی است تحقق پیدا کرده و سعادت دنیا و آخرت که همان حیات طیبه است را برای

۱- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار با اعضای مجلس خبرگان در تاریخ ۱۳۶۹/۱۲/۱

جامعه اسلامی رقم بزند. حال مسئله مهم این است که برای کارآمدی نظام اسلامی راهبردهای مناسب و جامعی تدوین گردد؛ بنابراین لازمه تدوین چنین راهبردهایی شناخت و احصای عوامل مؤثر (قوت، ضعف، فرصت و تهدید) بر کارآمدی نظام جهت تعمیق هر بهتر آن است.

اهداف اصلی پژوهش حاضر مبتنی بر "احصاء عوامل مؤثر کارآمدی نظام بر تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی، شناخت مهم‌ترین عوامل ضعف و قوت، شناخت بسترهای فرصت‌آفرین و تهدیدزای مرتبط با کارآمدی نظام جمهوری اسلامی جهت تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی" می‌باشد. سؤال‌های تحقیق نیز عبارت‌اند از: "سؤال اول: مهم‌ترین عوامل ضعف و قوت مرتبط با کارآمدی هر چه بیشتر نظام اسلامی جهت تدوین راهبردهای تعمیق داخلی انقلاب اسلامی کدام‌اند؟ و سؤال دوم: مهم‌ترین بسترهای فرصت‌آفرین و تهدیدزای مرتبط با کارآمدی هر چه بیشتر نظام اسلامی جهت تدوین راهبردهای تعمیق داخلی انقلاب اسلامی کدام‌اند؟" با توجه به اهداف تحقیق، در این پژوهش محقق از تدوین فرضیه با توجه به اکتشافی بودن تحقیق خودداری نموده و روند تحقیق به صورت مسئله محور و بر اساس اهداف و سؤال‌ها دنبال شده است.

در اهمیت موضوع تحقیق این‌که راهبردهای تدوین شده بر اساس شناسایی صحیح و دقیق عوامل کارآمدی نظام اولاً هماهنگی و وحدت رویه در بین مأموریت‌ها و فعالیت‌های گسترده ارگان‌های مسئول در راستای تعمیق داخلی انقلاب اسلامی ایجاد خواهد کرد. ثانیاً در صرفه‌جویی امکانات و منابع و استفاده دقیق از فرصت‌ها و برطرف نمودن ضعف‌ها در راستای تحقق این هدف کمک شایانی خواهد نمود. ثالثاً به‌روزرسانی تصمیمات راهبردی را نسبت به تغییرات و شرایط محیطی تسریع خواهد کرد؛ و نیز از لحاظ ضرورت این‌که اگر عوامل کارآمدی نظام اسلامی شناسایی نگردد شناسایی دقیق و مقابله با چالش‌ها و تهدیدات را تضعیف کرده و سبب عدم تحقق مطلوب عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی می‌گردد. همچنین اولویت‌های عوامل مؤثر بر کارآمدی نظام اسلامی برای تعمیق انقلاب اسلامی در داخل نامشخص خواهد ماند و نیز وحدت رویه و حس مشترک در قبال تعمیق انقلاب اسلامی در بین کارگزاران نظام تضعیف خواهد شد.

از آنجایی‌که دیدبان اصلی انقلاب و نظام اسلامی حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است و کارآمدی نظام اسلامی از مطالبات اصلی و فراگیر ایشان است شاکله این تحقیق بر اساس فرمایشات معظم له می‌باشد.

مبانی نظری

— پیشینه تحقیق:

۱. قاسم شبان‌نیا در مقاله‌ای با عنوان "استلزامات کارآمدی جمهوری اسلامی ایران در حوزه جمهوریت در دهه پنجم" در سال ۱۳۹۷، لازمه ارتقای کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران را در گروی تحولاتی در امر نظارت و مشارکت مردم، خدمت‌گذاری به مردم و تقویت نهادهای رابط مردم و حکومت بیان نموده است.
۲. شهاب‌دلیلی در مقاله خود با عنوان "عدالت اجتماعی و کارآمدی نظام سیاسی در جمهوری اسلامی ایران" در سال ۱۳۹۷، با مقایسه ایران با دو حوزه کشورهای آسیای مرکزی و آسیای جنوب غربی در چهار دسته متغیر «جمعیت‌شناختی»، «سیاست‌گذاری»، «وضعیت خدمات اجتماعی» و «وضعیت اقتصادی» به این نتیجه می‌رسد که نوع رویکرد به عدالت اجتماعی تأثیر بسزا و معناداری در کارآمدی و ناکارآمدی نظام سیاسی در جمهوری اسلامی ایران دارد.
۳. محمود فتحعلی در مقاله‌ای با عنوان "کارآمدی نظام اسلامی" در سال ۱۳۸۳، عناصر و مؤلفه‌های کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران را «خدامحوری و وحی‌گرایی، امامت و ولایت‌مداری، اعتقاد به معاد، عقل‌گرایی، تأکید بر علم و تجربه مفید، حقانیت و مشروعیت، برابری انسان‌ها و تقوا‌مداری، تکلیف‌محوری، شورا، مشارکت و همیاری، مسئولیت و نظارت همگانی» برشماری می‌کند.
۴. فرج‌ا... قاسمی در مقاله خود با عنوان "کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران، شاخصه‌ها و مکانیسم‌ها از منظر امام خمینی (رحمت‌ا... علیه)" به عواملی مانند قانون‌گرایی، مردم‌گرایی، شایسته‌سالاری، مصلحت و وحدت به‌عنوان شاخص و راهکار اشاره می‌کند.
۵. علیرضا محمدی و همکاران در مقاله "کاربست رهیافت سیستمی جامع‌نگر در کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران" عناصر و مؤلفه‌های علمی و بومی با رویکرد واقع‌نگر و جامع همه عناصر ایده‌ای ساختاری، کارگزاری، رفتاری و فرایندهای داخلی و نظام‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و بین‌المللی پیرامون نظام سیاسی را لازمه‌ی کاربرد رهیافت سیستم جامع‌نگر در کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران می‌دانند.
۶. هدایت‌لطفیان در مقاله خود با عنوان "مبانی و راهبردهای تحقق امنیت پایدار و کارآمدی نظام کارگزاری" در سال ۱۳۹۱ معتقد است اتخاذ راهبردهای بازسازی مرجعیت امنیتی مردم‌نهاد،

استحکام نرم‌افزاری و سخت‌افزاری اصول امنیت پایدار، استقرار نظام آموزشی اعتلایی - ارتقایی، مهندسی سازوکار سنجش ریاضی رفتار، تحقق شاخص‌های نظام کارگزاری در انتصاب مسئولان، پالایش گرایش‌های انحرافی و تخدیری و درنهایت، تبیین وابستگی معیشت و امنیت پایدار، دستیابی به امنیت پایدار در نظام کارگزاری جمهوری اسلامی ایران عملی و نیز از طریق راهبردهای ثبات سازی هویتی، شاخص سازی کمی و نظارت کلان و مؤثر کارآمدی نظام کارگزاری محقق می‌شود.

– مفهوم شناسی:

مفهوم کارآمدی

این اصطلاح در زبان فارسی به تأثیر، سودمندی، اثربخشی، کارایی و فایده ترجمه شده است. کارآمدی بیشتر در سه قلمرو مدیریت، اقتصاد و سیاست کاربرد دارد. در فرهنگ علوم سیاسی این اصطلاح به اثربخشی، تأثیر، توانایی نفوذ، کفایت، قابلیت و لیاقت معنا شده است. در تعریف دیگری کارآمدی با کارایی مترادف گرفته شده و این گونه تعریف گردیده است: قابلیت و توانایی رسیدن به هدف‌های تعیین‌شده و مشخص. سنجش مقدار کارایی از طریق مقایسه مقدار استاندارد باهدف یا مقدار کیفیتی که عملاً به دست آمده است انجام می‌شود (ابوطالبی، ۱۳۸۶: ۱۹).

در علم سیاست کارآمدی به عنوان وجهه عملکردی نظام سیاسی، با انجام موفقیت‌آمیز کار ویژه‌ها و تحقق اهداف سیستم سیاسی در ارتباط است؛ و نظام سیاسی آنگاه کارایی دارد که بتواند وظیفه‌هایی را که بیشتر مردم یا حکومت شوندگان از آن متوقع‌اند انجام دهد. بدین گونه در علم سیاست کارآمدی یا کارایی بیانگر توانایی اداره یک کشور توسط مدیران شایسته و ایفای بهینه کار ویژه‌های دولت و کسب حداکثر رضایت‌مندی مردم است که در نظام جمهوری اسلامی انجام موفقیت‌آمیز کار ویژه‌ها در راستای نیل به حیات طیبه مرتبط است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۲۹-۲۲۸). در دهه‌های گذشته و با ورود نظریه توسعه مبحث کارآمدی به عنوان مؤلفه مشروعیت‌زا و مؤثر بر بقا و استحکام و رشد و ترقی نظام‌های سیاسی مورد توجه و اهمیت ویژه‌ای قرار گرفته است (اخوان کاظمی، ۱۳۸۵: ۱۰). به طوری که کارآمدی و نهادهای کارآمد از بنیان‌های مدیریتی هر سازمان و دستگاه دولتی و غیردولتی است که هدفش نیل به بالاترین و بهترین نرخ بهره‌وری و اثربخشی از طریق اعمال کارکردهای مناسب و صحیح و انجام درست امور است؛ و از آنجایی که نظام‌های سیاسی، گسترده‌ترین و کلان‌ترین شکل نظام‌های مدیریتی هستند و دستیابی به حداکثر کارآمدی نهادهای سیاسی، جزء اصلی‌ترین خواسته‌های این نظام‌ها محسوب می‌شود، علم سیاست نیز خواه ناخواه با آن درگیر شده است: زیرا بدیهی است

گسترده‌ترین و مقتدرترین سازمان موجود، یعنی نهاد دولت نیز به دنبال دستیابی به این هدف حیاتی باشد تا با داشتن مشروعیت اولیه، به مشروعیت سازی جدیدی دست یازیده، مشروعیت ثانویه و یا کارآمدی را نیز کسب کند و بدین وسیله دوام و پایداری خویش را با تحصیل رضایت افزون‌تر شهروندان، بیش‌ازپیش تضمین نماید (عطار و همکاران، ۱۳۹۵: ۳)

اثربخشی یک نظام سیاسی در قالب کارآمدی آن با ورود مفهوم «حکمرانی خوب» به ادبیات توسعه سیاسی و مدیریت شاخص‌های متعددی همچون حق اظهارنظر، ثبات سیاسی، اثربخشی و کارایی حکومت، کیفیت مقررات تنظیمی، حاکمیت قانون، مبارزه با فساد و... مورد تأکید قرار گرفت. اساس این مؤلفه‌ها سه مفهوم «کیفیت حکومت»، «حکمرانی خوب» و «ظرفیت دولت» در ارتباط با یکدیگر و به‌ویژه در خصوص کشورهای در حال توسعه اهمیت پیدا کردند. در این رویکرد بهبود حکمرانی در جامعه باعث کارآمدی نظام اجتماعی و اقتصادی و دسترسی جامعه به رفاه و رضایت خاطر مردم می‌شود (دلیلی، ۱۳۹۷: ۶۴-۶۳).

کارآمدی که ناظر بر توانایی عملکردی حکومت‌ها و سایر موجودیت‌های سیاسی در عرصه سیاست است، مفهومی چند سطحی و چندبعدی است. کارآمدی در سطحی عمومی یعنی توانمندی‌هایی که در مورد همه موجودیت‌ها و بخصوص نظام‌های سیاسی باید از آن برخوردار باشند و تقریباً در مورد همه نظام‌های سیاسی به یک‌میزان صدق می‌کند و اهمیت دارد. این نوع از کارآمدی بیشتر در حوزه سیاست ملایم، مسائل امنیتی، دفاع از مرزها و تأمین تمامیت ارضی و... معنا می‌یابد. سطح دیگر از کارآمدی، تعریفی از کارآمدی است که با توجه به ضوابط ارزشی و هنجاری حاکم بر نظام‌های سیاسی تعریف می‌شود. تفاوت در ارزیابی کارآمدی حکومت‌ها به این سطح از کارآمدی نیز مربوط می‌شود. تقریباً می‌توان گفت که کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران در سطح اول مانند همه انواع نظام‌های سیاسی دیگر تعریف می‌شود؛ اما تفاوت در ارزیابی کارآمدی این نظام، در مقایسه با نظام‌های دیگر، مربوط به سطح دوم از کارآمدی است زیرا چارچوب ارزشی و هنجاری حاکم بر این نظام متفاوت از سایر نظام‌ها است. به عبارت دیگر، چارچوب ارزشی و هنجاری حاکم بر این نظام، نوع خاصی از کارآمدی را برای آن تعریف می‌کند که متفاوت با دیگر نظام‌ها است (شفیعی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۶).

تعریف عملیاتی کارآمدی در این تحقیق نسبت به جمهوری اسلامی ایران یعنی آنچه مسئولین نظام اسلامی باید انجام دهند تا هم کشور را در مسیر تکامل و پیشرفت در همه زمینه‌های دنیوی و

اخروی قرار دهند و هم نیازهای قانونی و مشروع مردم را در جهت رضایتمندی و نیل به حیات طیبه آنان پاسخگو باشند.

عمق‌بخشی

واژه عمق‌بخشی در لغت‌نامه‌های موجود معادل تعمیق، مصدر باب تفعیل از ماده «عمق» به معنی عمق‌بخشیدن می‌باشد. این واژه در فرهنگ لغت فارسی به معنای ژرف‌اندیشی، ژرف کردن، به استقصا نگرستن، دوراندیشیدن و در کارها غور کردن، آمده است (عیسایی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۵۲-۱۵۱). عمیق: در اصل به معنی گودی است «بُئِرٌ عَمِيقٌ» چاهی است که ژرف و عمیق باشد (قرشی، ج ۵، ۱۳۷۱: ۴۴).

تعمیق و عمق‌بخشی دارای مترادف‌هایی هم می‌باشد که تکمیل‌کننده معنای آن است:

الف) استمرار یافتن و مستمر بودن

مُسْتَمِرٌّ: (به صیغه فاعل) ثابت و دائمی. «استمرّ الشیء: دام و ثبت». «وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ، و اگر معجزه‌ای دیدند گویند سحر دائمی (و سحر بعد از سحر) است» (قمر: ۲). بعضی آن را محکم و قوی گفته‌اند (قرشی، ج ۶، ۱۳۷۱: ۲۵۰)؛ بنابراین یک ارزش وقتی تعمیق یافته است که استمرار داشته باشد یعنی ثابت، محکم و دائمی باشد.

ب) تداوم داشتن

الدَّوْمُ: همیشه، دائم؛ «دَوْمًا»: همواره و بدون انقطاع (بستانی، ۱۳۷۵: ۴۰۲). الدَّائِمُ: ثابت و پایدار؛ «دَائِمُ التَّقْدَمِ وَ النُّمُو»: همیشه در حال پیشرفت و ترقی؛ «دَائِمًا أَبَدًا»: به‌گونه‌ای همیشگی تا پایان؛ «ماءٌ دَائِمٌ»: آب راکد و بدون جریان (همان: ۳۸۰).

دَائِمٌ: سرمد، مُقِيمٌ، أَبَدِيٌّ، خَالِدٌ، ثَابِتٌ، مُسْتَقِرٌّ (اسماعیل صینی، ۱۴۱۴ هـ ق: ۴۳)؛ بنابراین یک ارزش وقتی تعمیق یافته است که تداوم داشته باشد یعنی ثابت و همیشگی و (سرمد) بدون انقطاع باشد.

ج) تأیید کردن (تأیید به گرفتن)

تَأْيِدٌ: قوی شد، نیرومند شد (زمخشری، ۱۳۸۶: ۲۶۱). أَيْدٌ - تَأْيِدًا [أَيْدٍ] هـ: او را نیرومند ساخت، او را تأیید کرد، آن را استوار ساخت (بستانی، ۱۳۷۵: ۱۶۸)؛ بنابراین یک ارزش وقتی تعمیق یافته است که مورد تأیید قرار گرفته باشد یعنی همه به دنبال توانا و نیرومند نمودن و استواری آن باشند.

عمق بخشیدن و ژرف گردانیدن مفاهیم و مبانی اعتقادی، سیاسی، اندیشه و انگیزش است که در یک روندی بلندمدت صورت می‌گیرد و شکل‌دهنده رفتار انسان می‌شود (نامدار و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۸).

عمق‌بخشی انقلاب اسلامی

با توجه به معنای لغوی عمق‌بخشی که اشاره شد تعریف عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی را می‌توان این‌گونه جمع‌بندی نمود:

استمرار یافتن: انقلاب اسلامی وقتی تعمیق یافته است که استمرار داشته باشد یعنی ثابت، محکم و دائمی باشد.

تداوم داشتن: انقلاب اسلامی وقتی تعمیق یافته است که تداوم داشته باشد یعنی ثابت و همیشگی و (سرمد) بدون انقطاع باشد.

تأیید کردن: انقلاب اسلامی وقتی تعمیق یافته است که مورد تأیید قرار گرفته باشد یعنی همه به دنبال توانا و نیرومند نمودن و استواری آن باشند.

عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی یعنی توسعه و تعمیق انقلاب اسلامی در داخل کشور و هم-چنین تحکیم پایه‌ها و ارکان اساسی نظام و جهت‌گیری‌های کلی انقلاب اسلامی در اندیشه، نگرش و رفتار فردی و جمعی پاسداران، بسیجیان و آحاد مردم به‌عنوان عمق‌راهبردی انقلاب اسلامی (نیکوکار و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۱۸).

بنابراین تعریف عملیاتی از عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی را می‌توان این‌گونه بیان کرد: استقرار، استمرار و تعمیق معارف، ارزش‌ها، اصول و مبانی انقلابی و اسلامی انقلاب اسلامی به‌عنوان یک موجود زنده، پیش‌رونده و مترقی در فکر و قلب و عمل تمامی سطوح مردم و ارکان نظام به‌طوری‌که همگان با اعتماد و تکیه به آن با دلایل محکم و عالمانه به دنبال دفاع، استحکام و تثبیت جایگاه آن بوده و آن را جزء لاینفک زندگی دنیوی و اخروی و منبع حیات طیبه خود دانسته، به‌طوری‌که هیچ‌گاه زوال نیافته و منسوخ نخواهد شد (محقق ساخته).

ماهیت انقلاب اسلامی و تعمیق داخلی آن

آنچه بر اثر انقلاب اسلامی اتفاق افتاده و ماهیت آن را دگرگون نموده است به بیان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به شرح ذیل است: «در انقلاب اسلامی؛ اسلام کتاب و سنت، جایگزین اسلام خرافه و بدعت؛ اسلام جهاد و شهادت، جایگزین اسلام قعود و اسارت و ذلت؛ اسلام تعبد و تعقل، جایگزین اسلام التقاط و جهالت؛ اسلام دنیا و آخرت، جایگزین اسلام دنیاپرستی یا

رهبانیت؛ اسلام علم و معرفت، جایگزین اسلام تحجر و غفلت؛ اسلام دیانت و سیاست، جایگزین اسلام بی‌بندوباری و بی‌تفاوتی؛ اسلام قیام و علم، جایگزین اسلام بی‌حالی و افسردگی؛ اسلام فرد و جامعه، جایگزین اسلام تشریفاتی و بی‌خاصیت؛ اسلام نجات‌بخش محرومین، جایگزین اسلام بازیچه دست قدرت‌ها؛ اسلام ناب محمدی (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم)، جایگزین اسلام آمریکایی شد.^۱

شهید مطهری رابطه بین اصلاح و انقلاب را بررسی نموده و بیان می‌دارد: «معمولاً تغییراتی که در یک جامعه در جهت خیر و صلاح آن جامعه صورت می‌گیرد اگر جزئی باشد و بنیادی نباشد یعنی اگر آن جامعه از نظر بنیاد و ساخت اصلی و نظامات حاکم همان‌طوری که بوده، باشد ولی در عین حال تغییراتی هم در او داده شود، اصطلاحاً آن را «اصلاح» می‌گویند. مصلح به حسب اصطلاح امروز یعنی فردی که ساخت جامعه را دگرگون نمی‌کند ولی در عین حال به وضع جامعه بهبود می‌بخشد. ولی انقلاب برعکس اصلاح عبارت است از دگرگونی و تغییری بنیادی که ساخت جامعه را به کلی عوض می‌کند» (مطهری، ۱۳۷۲، ج ۲۴: ۲۰۹)؛ و در ادامه ماهیت انقلاب اسلامی را انقلاب درونی آن معرفی می‌کند: «انقلابی عظیم و همه‌جانبه پیاپی شد؛ انقلابی که در آن واحد در دو جبهه بود، در دو جبهه متخالف و متضاد، هم برونی و هم درونی، هم اخلاقی و هم اجتماعی، هم معنوی و هم دنیایی. می‌دانیم که انقلابات مقدّس اجتماعی منتهای هنرشان این است که در طبقه محروم و مظلوم روح حیاتی بدمند و آن‌ها را به قیام در برابر طبقه استثمارگر وادار کنند. ماهیت انقلاب اسلامی تنها این نبود که طبقه‌ای را به جان طبقه دیگر بیندازد. البته این کار را کرد، این روح را دمید و مردم را به قیام در برابر ظلم وادار کرد، اما کارش تنها این نبود؛ کاری بالاتر و انقلابی عظیم‌تر نیز پیاپی کرد که جز از او و کسانی از طراز او یعنی پیغمبران، ساخته نیست. انقلاب درونی ایجاد کرد، یعنی بشر را حتی علیه تبهکاری‌های خودش به قیام واداشت. این خصوصیت منحصرأ از مذهب است که قادر است آدمی را علیه تبهکاری و جنایتکاری شخص خودش به قیام وادارد که از خود حساب بکشد، خود را ملامت کند و خود را به پای محکمه عدل و انصاف بکشد» (مطهری، ۱۳۷۷، ج ۳: ۳۸۳)

عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در حقیقت عمق‌بخشی به ماهیت آن به‌عنوان یک ارزش دینی و معنوی است و شامل عمق‌بخشی داخلی و خارجی انقلاب می‌گردد. دکتر عیسایی عمق‌بخشی انقلاب اسلامی این‌گونه بیان داشته است: «تحکیم و گستراندن اندیشه، فرهنگ و مبانی ارزشی و بنیادین

^۱ - بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تاریخ ۱۳۶۹/۳/۱۰

اسلامی در جامعه ایران و جامعه جهانی، به طوری که اولویت و اهداف افراد در داخل و بیرون از مرزهای سرزمینی، بیشترین انطباق و همسویی را با اهداف و آرمان‌های بلند انقلاب اسلامی ایجاد نماید و از این رهگذر، موجبات تسریع در حرکت رو به تعالی انقلاب اسلامی و تحقق اهداف آن فراهم شود بر این اساس عمق‌بخشی در دو سطح مطرح می‌شود: ۱- عمق‌بخشی داخلی ۲- عمق‌بخشی خارجی» (عیسایی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۵۲).

دکتر احمدیان معتقد است هدف اصلی عمق‌بخشی، انسان شدن و آمادگی برای لقاء... است. (احمدیان، ۱۳۸۸: ۱۷-۱۶). در عمق‌بخشی مفاهیم، کلمات و اقوال الهی و دینی را بیابیم و آن‌ها را غبارزدایی کرده و به صحنه بیاوریم یعنی جایگزین مفاهیم و گفتمان غیر الهی کنیم، پس از آن مرتباً و لایه به لایه، از آن حجاب زدایی کنیم تا به مغز آن‌ها دسترسی پیدا کنیم. حجاب زدایی یعنی آن‌چنان که مورد نظر خداوند، پیامبر و ائمه است آن‌ها را فهم و تفهیم کنیم. پس عمق‌بخشی: اولاً: یافتن کلمه و قول الهی درها مورد و موضوع، غبارزدایی از آن و به صحنه آوردن آن است (یحق... الحق بکلماته) (یونس: ۸۲). ثانیاً: حجاب زدایی از قول و مفاهیم الهی است. ثالثاً: سیستم‌سازی و نهادسازی بر اساس این مفاهیم در جامعه است (ایجاد شجره طیبه) (احمدیان، ۱۳۸۸: ۱۹-۱۸)

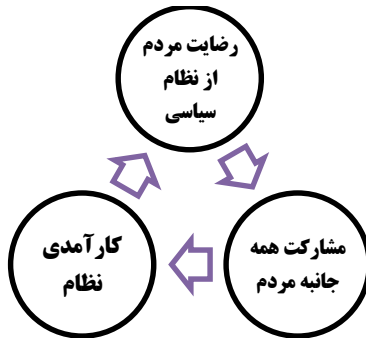
کارآمدی نظام جمهوری اسلامی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نظام اسلامی را همان مردم‌سالاری دینی معرفی کرده و آن‌ها را هدیه انقلاب اسلامی می‌داند: «در نظام اسلامی - یعنی مردم‌سالاری دینی - مردم انتخاب می‌کنند، تصمیم می‌گیرند و سرنوشت اداری کشور را به وسیله‌ی منتخبان خودشان در اختیاردارند؛ اما این خواست و انتخاب و اراده در سایه‌ی هدایت الهی، هرگز به بیرون جاده‌ی صلاح و فلاح راه نمی‌برد و از صراط مستقیم خارج نمی‌شود. نکته‌ی اصلی در مردم‌سالاری دینی این است. این هدیه‌ی انقلاب اسلامی به ملت ایران است.»^۱ از طرفی دولت به‌عنوان مهم‌ترین بازیگر سیاسی در صحنه سیاست بین‌الملل از چهارعنصر تشکیل شده است که عبارت‌اند از: حاکمیت، حکومت، سرزمین (قلمرو)، مردم (ملت - جمعیت). مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) از نقش مردم در نظام اسلامی، به چهار شاخص مهم و اصلی برای مردم اشاره می‌نماید که عبارت است از «آگاهی، نظارت، مشارکت و

۱- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تاریخ ۱۱/۵/۱۳۸۰

همگامی؛ بنابراین از عناصر بنیادی نظام سیاسی، می‌توان نقش مردم در نظام سیاسی را در قالب گزاره‌های راهبردی زیر تبیین نمود:

حضور و همراهی مردم با نظام در دو حوزه سلبی و ایجابی توان ایفای نقش دارد، در حوزه سلبی، مقاومت، ایستادگی و مقابله مردم همراه با دولت در برابر یک بازیگر غیر؛ در حوزه ایجابی، تلاش و مشارکت برای پیشرفت کشور، مشارکت همه‌جانبه و حضور ارادی و آگاهانه مردم در پرتو رضایت آنان از قابلیت پاسخگویی و کارایی حکومت به دست می‌آید. چرخه نقش‌آفرینی مردم در نظام سیاسی را می‌توان به شکل زیر بیان نمود: (تولایی، ۱۳۹۹: ۱۸۷-۱۸۱).

شکل ۱: چرخه نقش‌آفرینی مردم در نظام سیاسی

طبق نظریه رضایت مردم، یک حکومت را در صورتی می‌توان کارآمد دانست که عناصر مؤثر در بقای خود را راضی کند (شفیعی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۹)؛ بنابراین مردم عنصر اصلی قدرت در نظام جمهوری اسلامی ایران و ضامن توسعه اقتدار و عمق راهبردی آن محسوب می‌گردند. توسعه و تعمیق انقلاب اسلامی در داخل کشور منوط به تقویت هر چه بیشتر پیوند بین مردم و نظام است (تولایی، ۱۳۹۹: ۱۹۴).

اگر کارآمدی نظام (اجتماعی، سیاسی و ...) را به معنای توانایی برای حل مشکلاتی که برای یک سیستم یا جامعه پیش می‌آید تعریف کنیم در این صورت ما با انواع کارآمدی مواجه خواهیم شد که درجه شدت و ضعف متفاوتی را نیز دارا می‌باشد و به نسبت این شدت و ضعف است که رضایت‌مندی و نا رضایت‌مندی شهروندان رخ می‌دهد این رضایت‌مندی سبب می‌شود که سطح اقتدار قانونی یک دولت افزایش یابد و استمرار آن در بلندمدت می‌تواند میانگین مقبولیت یک نظام سیاسی را بهبود بخشد و به‌طورقطع ناکارآمدی مستمر نیز موجب مشروعیت‌زدایی را مهیا می‌سازد (دلیلی، ۱۳۹۷: ۶۴).

عناصر کارآمدی نظام جمهوری اسلامی

انقلاب اسلامی ایران دارای دو رکن اساسی «اسلامیت» و «جمهوریت» است که آن را از همه نظام‌های موجود متمایز می‌کند و رمز موفقیتش هم همین بوده و خواهد بود اولی محتوا و دومی قالب و شکل را هدف قرار داده است بنابراین برای کارآمدی تقویت، ارتقا و توجه به این دو رکن حائز اهمیت است:

الف) عناصر اسلامیت برای ارتقای کارآمدی

برخی از مهم‌ترین عناصر و مؤلفه‌های کارآمدی اسلامیت نظام به شرح زیر است:

۱. خدامحوری و وحی گرایی، ۲. امامت و ولایت‌مداری، ۳. اعتقاد به معاد، ۴. عقل‌گرایی، ۵. تأکید بر علم و تجربه مفید، ۶. حقانیت و مشروعیت، ۷. برابری انسان‌ها و تقوا‌مداری، ۸. تکلیف‌محوری، ۹. شورا، مشارکت و همیاری، ۱۰. مسؤولیت و نظارت همگانی: (فتحعلی، ۱۳۸۳: ۱۰۵-۱۰۱).

ب) عناصر جمهوریت برای ارتقای کارآمدی

در نظام جمهوری اسلامی ایران مردم از جایگاه رفیعی برخوردار گردیدند و در عرصه‌های مختلف حضور قدرت‌آفرین مردم، سبب پیشبرد اهداف جمهوری اسلامی و برچیده شدن موانع و چالش‌های انقلاب اسلامی گردید که تقویت این رکن نظام با تحلیل استلزامات آن، می‌تواند فرصت‌های زیادی را برای کارآمدی جمهوری اسلامی به همراه داشته باشد که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

- ۱- تقویت ابعاد نظارتی مردم ۲- ارتقای کمی و کیفی مشارکت سیاسی ارتقای سطح بینشی از طریق تقویت باورها، اعتقادات و ارزش‌ها، زمینه‌سازی برای ایجاد محیط پاک و معنوی، ارتقای سطح آگاهی‌های مردم نسبت به امور تأثیرگذار در سرنوشت کشور ۳- تلاش در ارتقای کرامت انسانی ۴- حمایت جدی‌تر از محرومان و مستضعفان ۵- افزایش رفاه و آسایش مردم ۶- شایسته‌سالاری ۷- تقویت احزاب و نهادهای غیردولتی مردمی به عنوان حلقه رابط بین مردم و حکومت (شبان‌نیا، ۱۳۹۷: ۵۰-۴۱)

کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران از منظر امامین انقلاب

انقلاب اسلامی در صورتی در بین آحاد جامعه گسترش، استمرار و تثبیت پیدا خواهد کرد که بتواند کارایی و کارآمدی خود را در حد مطلوب و انتظار مردم به اثبات برساند بنابراین هر چه کارآمدی انقلاب بیشتر باشد تعمیق انقلاب نیز بهتر و گسترده‌تر انجام خواهد گرفت و عاملی

خواهد شد تا عموم مردم در حفظ و دفاع از آن در هر شرایطی وارد میدان شوند. در زیر کارآمدی نظام اسلامی را از منظر امام خمینی (رحمت‌الله علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بررسی می‌کنیم:

از آنجاکه خاستگاه نظام جمهوری اسلامی ایران و امام خمینی (رحمت‌الله علیه) حرکت در چارچوب و احکام اسلامی است ناگزیر باید در نیل به کارآمدی نیز از مکانیسم‌های اسلامی استفاده کرد که از منظر امام خمینی (رحمت‌الله علیه) عبارت‌اند از: ۱. قانون‌گرایی ۲. مردم‌گرایی (شامل: خدمت‌گزاری، مشارکت مردم در دولت، حمایت از طبقات پایین جامعه، جلب محبت و رضایت مردم) ۳. شایسته‌سالاری (شامل خصوصیات: دوری چاپلوسان و متملقان، ضرورت انتقادپذیری، ساده‌زیستی، قاطعیت در عمل، تعهد و تدین، تخصص) ۴. مصلحت ۵. وحدت (شامل: وحدت بین ملت، وحدت بین ملت و حکومت، وحدت بین مسئولین) (قاسمی، ۱۳۸۹: ۱۷۵-۱۶۴).

اهمیت و ضرورت کارآمدی تا به آنجاست که امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مشروعیت همه مسئولین را درگروی آن دانسته و می‌فرماید: «مشروعیت همه‌ی ما بسته به انجام وظیفه و کارایی در انجام وظیفه است.»^۱ ایشان کارآمدی مسئولین نظام را نیاز انقلاب و سرمایه هر کشور معرفی می‌نمایند: «انقلاب به کار آدم‌های کارآمد و صادق نیاز دارد صدق و اخلاص شرط اول است.»^۲ و «یکی از ارزنده‌ترین سرمایه‌های هر کشور، انسان‌های مؤمن و پرانگیزه و کارآمدند.»^۳

تهدیدات کارآمدی نظام جمهوری اسلامی

از یک دهه پیش تاکنون «کارآمدی و پیشرفت» فراتر از مسئله راهبردی در صدر موضوعات مرجع امنیت ملی در جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته است؛ به‌گونه‌ای که «ناکارآمدی و عقب‌ماندگی» تهدیدی وجودی برای بقای نظام به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف مرجع امنیت محسوب شده است که در متن گفتمان انقلابی، حفظ آن از اوجب واجبات دانسته می‌شود. به بیانی صریح‌تر، ارتقای کارآمدی نظام مهم‌ترین دغدغه‌هایی است که انحراف معنایی از یک‌سو و نیز کم‌توجهی و ملاحظه‌کاری در تحقق عملی آن می‌تواند به تهدیدی برای نظام جمهوری اسلامی ایران و گفتمان انقلاب اسلامی مبدل شود (خسروی، ۱۳۹۸: ۵۴).

۱- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری در تاریخ ۱۳۸۳/۶/۳۱

۲- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تودیع کارکنان نهاد ریاست جمهوری در تاریخ ۱۳۶۸/۵/۱۸

۳- بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پس از بازدید از دستاوردهای نظامی نیروی هوایی سپاه در تاریخ ۱۳۸۲/۴/۲۹

از منظر امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) کارآمدی دارای تهدیداتی به شرح زیر است:

الف) القای ناکارآمدی به مردم و ایجاد دسته‌بندی و اختلاف

«دشمنان ملت ایران و نظام جمهوری اسلامی فقط به دو موضوع می‌توانند امید داشته باشند. یکی اینکه ناکارآمدی نظام را به مردم القاء کنند؛ یعنی بگویند این نظام نمی‌تواند خواسته‌های مردم را برآورده کند و با القای آن به مردم، ارتباط مستحکم مردم با نظام اسلامی را از بین ببرند. دوم دسته‌بندی و اختلاف ایجاد کنند. این دونقطه‌ی امید برای صهیونیست‌ها، آمریکایی‌ها، استکبار و دشمنان نظام اسلامی وجود دارد. همه متوجه این دونقطه باشند» (۱/۱/۱۳۸۲)

ب) القای ناکارآمدی در مسئولین نظام

«القاء ناکارآمدی نظام، متوجه مسئولین کشور است. در قوای مجریه، قضائیه، مقننه، در نیروهای مسلح، نهادهای انقلابی و همه‌ی مؤسساتی که کاری از کشور را بر عهده دارند، مدیران باید خود را برای مدیریت کارآمد و لایق، آماده و مجهز کرده و برای مردم کار کنند... اول باید کارآمدی نظام را نشان داد» (۱/۱/۱۳۸۲)

ج) انکار ناکارآمدی نظام توسط دشمن به واسطه رقابت در کسب قدرت سیاسی مسئولین

«این را از آن جهت می‌گویم که عده‌ای تنها برای کسب قدرت سیاسی تلاش می‌کنند و به رقابت مشغول‌اند؛ بنابراین رقابت صحیح، مشروع و مقبول، رقابت در خدمت‌رسانی به مردم است. همه باید نهضت خدمت‌رسانی به مردم را جدی بگیرند. مردم این امر را مطالبه کنند و مسئولان به برنامه‌ریزی آن بپردازند. مجریان برنامه‌ها را به اجرا درآورند و کارآمدی نظام را که دشمن با بیشترین تلاش درصدد انکار آن است، عیناً و به‌طور ملموس به مردم ثابت کنند» (۱/۱/۱۳۸۲)

د) القای غیرمنصفانه ناکارآمدی دولت توسط عوامل داخلی

«اینکه افرادی بیایند و سعی‌شان این باشد که دولت را ناکارآمد جلوه بدهند، این خدمت به کشور نیست. اگر عقیده‌شان هم این است، این عقیده را بایست به یک نحوی به گوش خود مسئولان دولتی یا مسئولانی که می‌توانند اثرگذار باشند، برسانند؛ اما تبلیغ ناکارآمدی دولت را در بین مردم کردن، آن‌هم غیرمنصفانه، صحیح نیست» (۱۳۸۵/۷/۱۸)

و) گذاشتن ضعف‌های مسئولین به پای نظام

«انقلاب، قوی و کارآمد است و نظام جمهوری اسلامی، همان قله‌ی بلندی است که می‌تواند ملت ایران و کشور عزیز ما را از همه‌ی گرفتاری‌های مادی و معنوی‌اش بیرون بیاورد؛ به شرطی که بنده

و امثال بنده به آنچه که نظام جمهوری اسلامی و اسلام عزیز بر دوش ما گذاشته، عمل کنیم و ضعف‌های خودمان را به پای نظام جمهوری اسلامی نگذاریم» (۱/۱/۱۳۸۰)

آثار و نتایج کارآمدی نظام جمهوری اسلامی

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) آثار و نتایج کارآمدی نظام را این‌گونه برشماری می‌نمایند:

جدول ۱: آثار و نتایج کارآمدی نظام جمهوری اسلامی

شرح بیانات	آثار کارآمدی
«اگر این نظام کارآمدی خود را به‌طور کامل اثبات کند، عرصه برای آن‌ها تنگ خواهد شد» (۱۰/۸/۱۳۸۳) بیانات در دیدار دانشجویان در ماه مبارک رمضان	تنگ شدن عرصه بر مراکز قدرت دنیا
«همه‌ی تلاش‌ها باید این باشد که این قوه (قوه قضاییه) تبدیل شود به یک مجموعه‌ی کاملاً کارآمد و کاملاً سالم. اگر این شد، آن‌وقت مردم میوه را خواهند چشید. آن میوه چیست؟ احساس رضایت و احساس امنیت، به برکت حضور قوه‌ی قضائیه. این برای یک کشور، برای یک جامعه لازم است» (۵/۴/۱۳۹۲)	احساس رضایت و امنیت در مردم
«اگر مردم این کارآمدی را در مسئولان کشور مشاهده کنند، اعتقادشان به آن‌ها و به نظام اسلامی و اسلام روزبه‌روز بیشتر خواهد شد» (۱۳/۱۲/۱۳۸۱)	افزایش اعتقاد مردم به اسلام و نظام اسلامی

عوامل مؤثر بر افزایش کارآمدی نظام جمهوری اسلامی

با بهره‌گیری از احادیثی از امیر مؤمنان (علیه‌السلام) می‌توان بایسته‌ها و راهبردهای اصلی دستیابی به کارآمدی را به این شرح برشمرد: حفظ و مصونیت بخشی اصول اساسی، بهره‌مندی از حسن تدبیر و مدیریت، مقدم داشتن فرزندان در برابر فرومایگان، عدم دلبستگی به دنیا، عبرت‌گیری از هزینه‌های زیان‌بار اقتصادی، عبرت‌گیری از تجارب گذشته و جبران آن (لطفیان، ۱۳۹۱: ۵۴).

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برای کارآمدی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران عوامل زیر را مؤثر بیان فرمودند:

الف) وجود قوانین رسا و سالم و صحیح

یک دستگاه اجرایی هرچند هم که کارآمد باشد، اگر قوانینی که در اختیار آن قرار می‌گیرد، قوانین رسا و سالم و صحیحی نباشد، بالاخره در آن انحراف پیدا خواهد شد. صحت نظام ما به حفظ جهت اسلامی و رعایت قانون اساسی در آن است (۴/۱۲/۱۳۷۰)

ب) برخورد با خطای افراد مسئول و مؤتمن (مورد اعتماد)

«بزرگ بودن خطا به دو چیز است: یکی اینکه خود خطا بزرگ باشد... یکی این است که خطاکننده، مسئول یا مؤتمن باشد... برخورد با فساد، هم موجب می‌شود که افراد، دقت بیشتری

بکنند، هم موجب می‌شود که دست‌های خیانت کار بترسند و عقب بکشند. این دو عامل موجب خواهد شد که در کارهای اقتصادی و جاری کشور و دولت، پیشرفت به وجود آید؛ بنابراین علاج تهاجم به ناکارآمدی نظام، اثبات کارآمدی است؛ که اثبات کارآمدی هم این‌گونه است» (۱۶/۱۵/۱۳۸۰)

ج) رقابت در خدمت‌رسانی

این را از آن جهت می‌گویم که عده‌ای تنها برای کسب قدرت سیاسی تلاش می‌کنند و به رقابت مشغول‌اند؛ بنابراین رقابت صحیح، مشروع و مقبول، رقابت در خدمت‌رسانی به مردم است. همه باید نهضت خدمت‌رسانی به مردم را جدی بگیرند. مردم این امر را مطالبه کنند و مسئولان به برنامه‌ریزی آن بپردازند. مجریان برنامه‌ها را به اجرا درآورند و کارآمدی نظام را که دشمن با بیشترین تلاش درصدد انکار آن است، عیناً و به‌طور ملموس به مردم ثابت کنند. (۱۳۸۲/۱/۱۱)

د) نشان دادن کارآمدی دولت به مردم

مردم، نظام و مسئولان نظام را دوست دارند. شما نشانه‌های دوست داشتن مردم را می‌بینید. کسی نمی‌تواند چشمش را روی هم بگذارد و این‌ها را نبیند. مردم دوست می‌دارند که از مسئولان کار نیک ببینند تا حُسن ظن و محبت خودشان را به آن‌ها حفظ کنند و در تناقض قرار نگیرند. مردم تشنه‌ی خدمت‌اند؛ واقعاً هم احتیاج دارند؛ بنابراین دولت باید کارآمدی خودش را نشان دهد (۱۶/۱۵/۱۳۸۰). «رعایت توصیه‌ای است که در اوّل سال به همه‌ی مسئولان و همه‌ی مردم عرض کردم: مسئله‌ی کوشش همگانی برای خدمت‌رسانی به مردم و نشان دادن کارآمدی نظام در عمل» (۱۱/۲۲/۱۳۸۲)

ه) اولویت در خدمات عمیق، زودبازده و ماندگار باتدبیر و برنامه‌ریزی

«همه‌ی مسئولان در سه قوه، باید نهضتی را برای خدمت‌رسانی به مردم شروع کنند. ممکن است ما انواع و اقسام کارها و برنامه‌ها را در پیش‌رو داشته باشیم و اجرا کنیم؛ باید در میان آن‌ها آنچه خدمت‌رسانی عمیق‌تر و ماندگارتر و زودبازده‌تر محسوب می‌شود، اولویت پیدا کند. به‌ویژه این کارها باید بیشتر در خدمت قشرهای مستضعف و محروم و محتاج جامعه صورت گیرد. این اقدامات باید مدبرانه و با برنامه‌ریزی انجام شود و گزارش آن نیز به مردم ارائه گردد. مسئولان باید مردم را در قبال یک گزارش درست و متقن، مختار به قضاوت کنند تا مردم بتوانند کارآمدی نظام را به چشم ببینند و نسبت به آن قضاوت نمایند» (۱۳۸۲/۱/۱۱)

و) تحقق خواسته‌ها و اهداف اسلامی و عینی شدن ارزش‌ها

«آنچه ما مسئولان احتیاج داریم، این است که کارآمدی خود و نظام را افزایش دهیم. کارآمدی هم باید در جهت تحقق خواست‌ها و اهداف اسلامی باشد؛ در جهت پیاده شدن و عینی شدن ارزش‌ها در جامعه باشد» (۱۳۸۳/۸/۶)

ز) انتخاب عناصر کارشناس و زیر نظر داشتن دائمی مدیران

«دو سه نقطه‌ی اساسی در مورد کارآمدی وجود دارد که من به آن‌ها اشاره می‌کنم. یکی اینکه عناصر نزدیک به خودتان را- که در واقع دست‌ها و بازوهای شما هستند- از آدم‌هایی انتخاب کنید که کار را بشناسند... عامل مؤثر دیگر در کارآمدی، زیر نظر داشتن دائمی مدیران است» (۱۳۸۰/۶/۵)

ح) زنده کردن روح زندگی علوی

«باید روح زندگی علوی- یعنی عدالت، تقوا، پارسایی، پاک‌دامنی، بی‌پروائی در راه خدا و میل و شوق به مجاهدت در راه خدا- را در خودمان زنده کنیم؛ باید به سمت این‌ها برویم؛ این اساس کار ماست؛ و به شما عرض کنم، در آن صورت کارآمدی جمهوری اسلامی هم مضاعف خواهد شد.» (۱۳۸۳/۸/۶)

مصادیق کارآمدی نظام جمهوری اسلامی

برخی مصادیق کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به شرح زیر است:

۱) تولید داخلی، احیای کشاورزی، صنعت هسته‌ای، صنایع نو: «کشاورزی نابودشده کشور را این نظام احیاء کرد، صنعت ساده ابتدائی کشور را این نظام به صنعت پیچیده حساس انرژی هسته‌ای رساند. این نظام الآن در زمینه‌های صنایع نو... تقریباً دوش‌به‌دوش صفوف اول دارد حرکت می‌کند. این‌ها کارآمدی نظام است» (۱۳۸۶/۶/۳۱)

۲) تحکیم مردم‌سالاری: «شاید بشود گفت از همه‌ی این‌ها باز مهم‌تر و بالاتر، کارآمدی این نظام در زمینه تحکیم مردم‌سالاری بود. با آن سابقه‌ی منحوس و زشتی که در این کشور وجود داشت، این نظام توانست مردم‌سالاری را جا بیندازد... این کارایی بسیار مهمی است» (۱۳۸۶/۶/۳۱)

۳) دفاع از کشور، ساخت فرهنگی و اقتصادی: «اسلام عزیز، اسلام ناب، اسلامی که امام بزرگوار ما عمرش را وقف آن کرده بود و این ملت در راهش این همه فداکاری کرد، کارایی خود را نشان

داده است... و ان شاء... در میدان‌های دیگری که باقی است در زمینه‌های مختلف اقتصادی و فرهنگی اسلام عزیز کارایی خود را نشان خواهد داد.» (۱۴/۳/۱۳۷۷)

۴) گسترش خدمات عمومی به مردم: «این نظام در عرصه‌های مختلف، کارآمدی خودش را نشان داده. در مورد خدمات و گسترش خدمات عمومی به مردم» (۳۱/۶/۱۳۸۶).

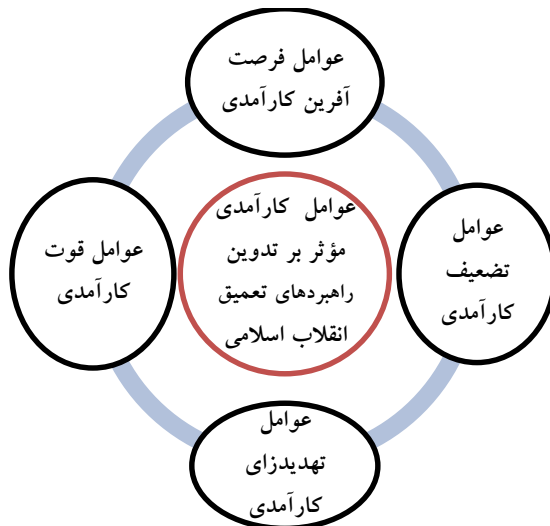
در مورد گسترش خدمات عمومی که شاید بیشتر مردم به‌خصوص قشر ضعیف‌تر جامعه را در برگیرد و نزدیک مبحث این تحقیق هم می‌باشد می‌توان به موارد زیرساخت‌های عمده‌ای مانند بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، کمیته امداد امام خمینی، جهاد سازندگی، نهضت سوادآموزی، قرارگاه پیشرفت و آبادانی سپاه، بسیج سازندگی، قرارگاه محرومیت‌زدایی سپاه، تعاونی‌های روستایی و کشاورزی، صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر، زیرساخت‌ها و پیشرفت‌های حوزه بهداشت، درمان و سلامت و پوشش حدود ۱۰۰ درصدی بیمه ایرانیان اشاره کرد (جمععی از کارشناسان و صاحب‌نظران، ۱۳۹۷: ۴۳۳-۴۰۶).

چارچوب نظری و مدل مفهومی

در این تحقیق با استفاده از اطلاعات به‌دست‌آمده از اسناد، مدارک و فرمایشات امام خامنه‌ای^(مدظله) -^(العالی) و نظریه‌های مطرح‌شده در مورد کارآمدی چارچوب نظری تحقیق را می‌توان این‌گونه بیان نمود:

مبحث کارآمدی به‌عنوان مؤلفه مشروعیت‌زا و مؤثر بر بقا و استحکام و رشد و ترقی نظام‌های سیاسی موردتوجه و اهمیت ویژه‌ای قرار گرفته است. انقلاب اسلامی با ماهیت ارزشی خود نوع خاصی از کارآمدی را می‌طلبد به‌طوری‌که در سطح عمومی یعنی حوزه سیاست‌ملازم، مسائل امنیتی، دفاع از مرزها و تأمین تمامیت ارضی و ... با همه نظام‌ها تفاوتی ندارد ولی به‌واسطه چارچوب ارزشی آن دارای تفاوت و از نوع خاصی است. به همین واسطه عوامل کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران نیز از ماهیت حقیقی و متفاوت از عوامل مرسوم کشورهای مدعی کارآمدی است؛ مانند عنصر اسلامیت و جمهوریت. اگر عنصر اسلامیت را از خاص نظام جمهوری اسلامی لحاظ کنیم در جمهوریت که به‌ظاهر با همه کشورهای مدعی دموکراسی مشابه است نوع خاصی از جمهوریت را شاهد هستیم که مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی)، آن را مردم‌سالاری دینی و هدیه انقلاب اسلامی می‌داند و نقش مردم در نظام اسلامی را در چهار شاخص مهم اصلی «آگاهی، نظارت، مشارکت و همگامی» بیان می‌فرمایند؛ و از آنجاکه خاستگاه نظام جمهوری اسلامی

ایران حرکت در چارچوب و احکام اسلامی است ناگزیر باید در نیل به کارآمدی نیز از مکانیسم‌های اسلامی استفاده کرد که عوامل آن را برشماری کردیم. اهمیت و ضرورت این نوع کارآمدی تا به آنجاست که امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مشروعیت همه مسئولین را درگروی آن دانسته است. حال هر چه این نوع کارآمدی جمهوری اسلامی ایران ارتقا پیدا کند ارزش‌های انقلاب اسلامی در سطوح مختلف مردم نیز بیشتر تعمیق خواهد یافت و باعث تداوم و استقرار هرچه بیشتر آن‌ها خواهد شد. برای این مهم باید راهبردهای متقن و مؤثری تدوین گردد که مستلزم شناسایی عوامل مؤثر بر تدوین آن راهبردها است که در این تحقیق به آن پرداخته شده است. شکل ۲ مدل مفهومی تحقیق حاضر را نشان می‌دهد.

شکل ۲: مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی

این تحقیق به روش توصیفی-تحلیلی و از نوع کاربردی می‌باشد. با توجه به تخصصی بودن موضوع تحقیق جامعه تحقیق از بین خبرگان با ویژگی‌های از جمله: دارای سابقه‌ی خدمت در مشاغل راهبردی، دارای آثار علمی و پژوهشی در زمینه عنوان موردبررسی در این مقاله، بوده، آشنایی مناسب با انقلاب اسلامی و تعمیق آن، حداقل دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد لحاظ گردیدند؛ بنابراین جامعه آماری این تحقیق برای پرسش‌نامه تحقیق، ۴۰ نفر تعیین که به صورت تمام شمار به آنان رجوع شده است. در تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی از قبیل جداول فراوانی، محاسبه میانگین و نسبت‌ها

استفاده شده است و در نهایت با استفاده از آزمون فریدمن مقدار کای دو، تعیین سطح معناداری، عمده‌ترین عوامل کارآمدی جهت تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی به همراه نقش چهارگانه آن‌ها (قوت، ضعف، فرصت و تهدید)، احصاء شده است.

برای روایی پرسشنامه یکی از روش‌های تعیین اعتبار روایی محتوایی، استفاده از ضریب لاوشه یا همان CVR می‌باشد. با توجه به اینکه تعداد خبرگان و نظردهندگان برای این ارزیابی ۱۰ نفر بودند، حداقل مقدار CVR قابل قبول، بایستی بزرگ‌تر یا برابر $0/62$ باشد؛ بنابراین با توجه به محاسبات انجام‌گرفته ضریب لاوشه، از بین ۳۴ سؤال عوامل کارآمدی، (۲۹ عامل) دارای ضریب لاوشه بالاتر از $0/62$ بودند که قابل قبول شده و نشان‌دهنده روایی سؤالات پرسشنامه می‌باشد.

برای پایایی پرسشنامه این تحقیق از طریق آلفای کرونباخ محاسبه‌شده که ضریب آن $0/95$ بوده و بنابراین با عنایت به اینکه این ضریب بالای $0/75$ می‌باشد، پس پایایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفته است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

در این تحقیق از دو نوع پرسشنامه استفاده گردید که در پرسشنامه اول از جامعه خبره سؤال شده است که به نظر جنابعالی، آیا این عامل می‌تواند به‌عنوان یک عامل کارآمدی بر تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی ایران مؤثر باشد؟" و سپس سؤال شده بود "در صورت تأیید، به نظر شما این عامل به چه میزان در تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی ایران تأثیر دارد؟" حاصل پرسشنامه اول، احصای عوامل مؤثر بر کارآمدی نظام است که ضمن تأیید ۲۹ عامل، بر اساس فرمول فریدمن، اهمیت عوامل کارآمدی به ترتیب اولویت از دید جامعه آماری تحقیق به شرح جدول ۲ احصا گردید.

جدول ۲: رتبه‌بندی عوامل کارآمدی انقلاب اسلامی

رتبه	میانگین	عوامل
۱.	20.24	رقابت در خدمت‌رسانی و افزایش رفاه و آسایش مردم
۲.	18.89	تحقق خواسته‌ها و اهداف اسلامی و عینی شدن ارزش‌ها
۳.	18.69	افزایش اعتماد مردم به انقلاب اسلامی و احساس رضایت و امنیت در مردم
۴.	18.16	فعالیت احزاب و نهادهای غیردولتی مردمی به‌عنوان رابط بین مردم و حکومت
۵.	17.36	ضعف ایمان و اراده
۶.	17.03	اشرافی‌گری و تجمل‌گرایی مسئولین

تأثیر عوامل کارآمدی نظام جمهوری اسلامی بر تدوین راهبرد عمق‌بخشی داخلی انقلاب
اسلامی با تأکید بر منویات امام خاتمه‌ای (مدظله العالی)

۷	16.90	نسبت دادن ضعف‌های مسئولین به پای نظام
۸	16.84	حمایت از محرومان و مستضعفان
۹	16.73	بزرگ‌نمایی برخی از کاستی‌ها و نابسامانی‌ها و نادیده انگاشتن دستاوردهای عظیم انقلاب
۱۰	16.63	داشتن علم، تجربه، صدق و اخلاص در کار
۱۱	16.54	فساد اداری و اجتماعی و سوء عملکرد
۱۲	16.36	خداحوری، اعتقاد به معاد و تقوا مداری
۱۳	16.36	افزایش آگاهی مردم از کارآمدی نظام
۱۴	16.09	ارتقای کمی و کیفی مشارکت سیاسی
۱۵	16.09	اختلاف‌افکنی بین مردم و مسئولین و از بین بردن رابطه مستحکم مردم و نظام اسلامی
۱۶	15.41	بالا بردن سطح توقعات مردم و ناراضی کردن آنان از وضعیت موجود
۱۷	15.13	وجود روحیه تقلیدی، انفعالی و خودباختگی
۱۸	15.13	زمینه تحکیم مردم‌سالاری دینی
۱۹	14.86	القاء شبهه و تردید نسبت به نظام ولایی و ایجاد یأس و بدبینی نسبت به آینده نظام اسلامی
۲۰	14.51	وجود نظارت دقیق بر کار مدیران
۲۱	14.43	وجود قوانین رسا و سالم و صحیح
۲۲	13.91	ارتقاء مسؤلیت و نظارت همگانی
۲۳	13.54	برخورد با خطای افراد مسئول و مؤتمن (مورد اعتماد)
۲۴	13.20	گسترش خدمات عمومی به مردم و اولویت در خدمات عمیق، زودبازده و ماندگار باتدبیر و برنامه‌ریزی
۲۵	13.19	تلاش در ارتقای کرامت انسانی و گسترش عدالت
۲۶	12.97	استفاده از نخبگان متخصص مشتاق خدمت به انقلاب
۲۷	12.46	سطحی‌نگری، سهل‌انگاری و آسان‌پنداری در کارها
۲۸	12.13	استفاده از ظرفیت شورا، مشارکت و همیاری و وحدت مردم با مسئولین
۲۹	11.27	تکلیف محوری و شایسته‌سالاری

جدول ۳: آزمون فریدمن عوامل کارآمدی

۴۰	تعداد آمار
۱۲۳/۷۸۷	مقدار خی‌دو
۰/۱۰۰	سطح معناداری

جدول ۳ آزمون فریدمن برای عوامل کارآمدی را نشان می‌دهد. با توجه به این‌که مقدار سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد فرض H_0 (تمامی عوامل دارای رتبه‌ی یکسانی می‌باشند) رد

می‌شود و فرض H_1 (حداقل دو عامل وجود دارد که باهم اختلاف رتبه دارند) برای تمام ۲۹ عامل کارآمدی احصاء شده در این تحقیق تأیید می‌گردد.

پس از مشخص شدن عوامل کارآمدی مؤثر بر تدوین راهبردهای تعمیق انقلاب اسلامی، برای تعیین نقش چهارگانه عوامل (قوت، ضعف، فرصت‌آفرین و تهدید زا) کارآمدی نظام پرسشنامه دوم طراحی و بین جامعه آماری توزیع گردید (پاسخ سؤال اول و دوم).

تحلیل سؤال اول: مهم‌ترین عوامل ضعف و قوت مرتبط با کارآمدی هر چه بیشتر انقلاب اسلامی جهت تعمیق آن کدام‌اند؟

جدول ۴: اولویت‌بندی عوامل قوت و ضعف بر اساس میانگین

میانگین	انحراف معیار	کد عامل	قوت‌ها
4.86	.91944	S8	تلاش در ارتقای کرامت انسانی و گسترش عدالت
4.71	.88593	S4	گسترش خدمات عمومی به مردم و اولویت در خدمات عمیق، زودبازده و ماندگار باتدبیر و برنامه‌ریزی
4.69	.91853	S1	خدامحوری، اعتقاد به معاد و تقوا مداری
4.64	.98048	S2	تکلیف محوری و شایسته‌سالاری
۴.58	.96319	S10	داشتن علم، تجربه، صدق و اخلاص در کار
4.57	.91026	S3	وجود قوانین رسا و سالم و صحیح
4.50	.99410	S7	وجود نظارت دقیق بر کار مدیران
4.43	1.20782	S5	(۱) برخورد با خطای افراد مسئول و مؤتمن (مورد اعتماد)
4.38	1.20712	S6	(۲) حمایت از محرومان و مستضعفان
4.21	1.19734	S9	(۳) رقابت در خدمت‌رسانی و افزایش رفاه و آسایش مردم
ضعف‌ها			
4.56	1.19663	W5	(۱) وجود روحیه تقلیدی، انفعالی و خودباختگی
4.53	.91026	W2	(۲) ضعف ایمان و اراده
4.50	.95001	W4	(۳) اشرافی‌گری و تجمل‌گرایی مسئولین
4.39	1.22097	W1	(۴) سطحی‌نگری، سهل‌انگاری و آسان‌پنداری در کارها
4.21	1.21614	W3	(۵) فساد اداری و اجتماعی و سوء عملکرد

همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد، مقدار انحراف معیار تمامی ۱۰ عامل قوت و ۵ عامل ضعف قابل قبول می‌باشد. از بین عوامل قوت احصاء شده، بالاترین مقدار میانگین (۴٫۸۶) بر اساس نظر پاسخ‌دهندگان به عامل ۱ (تلاش در ارتقای کرامت انسانی و گسترش عدالت) و همچنین پایین‌ترین

مقدار میانگین (۴,۲۱) بر اساس نظر پاسخ‌دهندگان به عامل ۱۰ (رقابت در خدمت‌رسانی و افزایش رفاه و آسایش مردم) اختصاص یافته است. از بین عوامل ضعف احصاء شده، بالاترین مقدار میانگین (۴,۵۶) بر اساس نظر پاسخ‌دهندگان به عامل ۱ (وجود روحیه تقلیدی، انفعالی و خودباختگی) پایین‌ترین مقدار میانگین (۴,۲۱) بر اساس نظر پاسخ‌دهندگان به عامل ۵ (فساد اداری و اجتماعی و سوء عملکرد) اختصاص یافته است.

تحلیل سؤال دوم: مهم‌ترین بسترهای فرصت‌آفرین و تهدیدزای مرتبط با کارآمدی هر چه بیشتر انقلاب اسلامی جهت تعمیق آن کدام‌اند؟

جدول ۵: اولویت‌بندی عوامل فرصت و تهدید بر اساس میانگین

میزان اهمیت	انحراف معیار	کد عامل	فرصت‌ها
4.88	.91670	O3	افزایش اعتماد مردم به انقلاب اسلامی و احساس رضایت و امنیت در مردم
4.75	1.09006	O6	ارتقای کمی و کیفی مشارکت سیاسی
4.61	.95090	O8	استفاده از ظرفیت شورا، مشارکت و همیاری و وحدت مردم با مسئولین
4.59	.98048	o1	افزایش آگاهی مردم از کارآمدی نظام
4.57	1.00587	O4	ارتقاء مسؤولیت و نظارت همگانی
4.55	.96841	O5	تحقق خواسته‌ها و اهداف اسلامی و عینی شدن ارزش‌ها
4.48	1.05957	o2	۱. زمینه تحکیم مردم‌سالاری دینی
4.47	1.03307	O9	۲. استفاده از نخبگان متخصص مشتاق خدمت به انقلاب
4.42	1.01087	O7	۳. فعالیت احزاب و نهادهای غیردولتی مردمی به‌عنوان رابط بین مردم و حکومت
تهدیدها			
4.88	1.21752	T1	۱. اختلاف‌افکنی بین مردم و مسئولین و از بین بردن رابطه مستحکم مردم و نظام اسلامی
4.87	1.19030	T2	۲. القاء شبهه و تردید نسبت به نظام ولایی و ایجاد یأس و بدبینی نسبت به آینده نظام اسلامی
4.71	1.18251	T3	۳. بزرگ‌نمایی برخی از کاستی‌ها و نابسامانی‌ها و نادیده انگاشتن دستاوردهای عظیم انقلاب
4.69	1.17752	T5	۴. نسبت دادن ضعف‌های مسئولین به پای نظام
4.63	1.56216	T4	۵. بالا بردن سطح توقعات مردم و ناراضی کردن آنان از وضعیت موجود

همان‌گونه که جدول ۵ نشان می‌دهد، مقدار انحراف معیار تمامی ۹ عامل فرصت قابل قبول می‌باشد. از بین عوامل فرصت احصاء شده، بالاترین مقدار میانگین (۴,۸۸) بر اساس نظر

پاسخ‌دهندگان به عامل ۱ (افزایش اعتماد مردم به انقلاب اسلامی و احساس رضایت و امنیت در مردم) و همچنین پایین‌ترین مقدار میانگین (۴,۴۲) بر اساس نظر پاسخ‌دهندگان به عامل ۹ (فعالیت احزاب و نهادهای غیردولتی مردمی به‌عنوان رابط بین مردم و حکومت) اختصاص یافته است. از بین عوامل تهدید احصاء شده، بالاترین مقدار میانگین (۴,۸۸) بر اساس نظر پاسخ‌دهندگان به عامل ۱ (اختلاف‌افکنی بین مردم و مسئولین و از بین بردن رابطه مستحکم مردم و نظام اسلامی) و همچنین پایین‌ترین مقدار میانگین (۴,۶۳) بر اساس نظر پاسخ‌دهندگان به عامل ۵ (بالا بردن سطح توقعات مردم و نارضی کردن آنان از وضعیت موجود) اختصاص یافته است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

با توجه به تحقیق به‌عمل‌آمده می‌توان پاسخ سؤالات تحقیق و عوامل کارآمدی نظام اسلامی در چهار نقش (قوت، ضعف، فرصت‌آفرین و تهدید‌زا) را که می‌تواند بر تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی دارای تأثیر زیادی باشد به شرح زیر بیان کرد:

پاسخ سؤال اول: مهم‌ترین عوامل ضعف و قوت مرتبط با کارآمدی هر چه بیشتر نظام اسلامی جهت تعمیق داخلی انقلاب اسلامی کدام‌اند؟

الف) مهم‌ترین عوامل قوت مرتبط با کارآمدی نظام جهت تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی عبارت‌اند از:

۱. تلاش در ارتقای کرامت انسانی و گسترش عدالت، ۲. گسترش خدمات عمومی به مردم و اولویت در خدمات عمیق، زودبازده و ماندگار باتدبیر و برنامه‌ریزی، خدامحوری، ۳. اعتقاد به معاد و تقوا مداری، ۴. تکلیف محوری و شایسته‌سالاری، ۵. داشتن علم، تجربه، صدق و اخلاص در کار، ۶. وجود قوانین رسا و سالم و صحیح، ۷. وجود نظارت دقیق بر کار مدیران، ۸. برخورد با خطاهای افراد مسئول و مؤتمن، ۹. حمایت از محرومان و مستضعفان، ۱۰. رقابت در خدمت‌رسانی و افزایش رفاه و آسایش مردم.

ب) مهم‌ترین عوامل ضعف مرتبط با کارآمدی نظام جهت تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی عبارت‌اند از:

۱) وجود روحیه تقلیدی، انفعالی و خودبستگی، ۲) ضعف ایمان و اراده، ۳) اشرافی‌گری و تجمل‌گرایی مسئولین ۴) سطحی‌نگری، سهل‌انگاری و آسان‌پنداری در کارها، ۵) فساد اداری و اجتماعی و سوء عملکرد.

پاسخ سؤال دوم: مهم‌ترین بسترهای فرصت‌آفرین و تهدیدزای مرتبط با کارآمدی هر چه بیشتر نظام اسلامی جهت تدوین راهبردهای تعمیق انقلاب اسلامی کدام‌اند؟

الف) مهم‌ترین بسترهای فرصت‌آفرین مرتبط با کارآمدی نظام جهت تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی عبارت‌اند از:

۱. افزایش اعتماد مردم به انقلاب اسلامی و احساس رضایت و امنیت در مردم، ۲. ارتقای کمی و کیفی مشارکت سیاسی، ۳. استفاده از ظرفیت شورا، مشارکت و همیاری و وحدت مردم با مسئولین، ۴. افزایش آگاهی مردم از کارآمدی نظام، ۵. ارتقاء مسؤولیت و نظارت همگانی، ۶. تحقق خواسته‌ها و اهداف اسلامی و عینی شدن ارزش‌ها، ۷. زمینه تحکیم مردم‌سالاری دینی، ۸. استفاده از نخبگان متخصص مشتاق خدمت به انقلاب، ۹. فعالیت احزاب و نهادهای غیردولتی مردمی به‌عنوان رابط بین مردم و حکومت

ب) مهم‌ترین بسترهای تهدیدزای مرتبط با کارآمدی نظام جهت تدوین راهبردهای عمق‌بخشی داخلی انقلاب اسلامی عبارت‌اند از:

۱. اختلاف افکنی بین مردم و مسئولین و از بین بردن رابطه مستحکم مردم و نظام اسلامی ۲. القاء شبهه و تردید نسبت به نظام ولایی و ایجاد یأس و بدبینی نسبت به آینده نظام اسلامی ۳. بزرگ‌نمایی برخی از کاستی‌ها و نابسامانی‌ها و نادیده انگاشتن دستاوردهای عظیم انقلاب ۴. نسبت دادن ضعف‌های مسئولین به پای نظام ۵. بالا بردن سطح توقعات مردم و ناراضی کردن آنان از وضعیت موجود

ب- پیشنهادها:

با توجه به تحقیق به‌عمل‌آمده پیشنهادهای اجرایی زیر می‌تواند برای کارآمدی نظام اسلامی و به دنبال آن تعمیق انقلاب اسلامی در همه ارکان و سطوح کشور مناسب باشد:

۱. شناسایی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای حوزه کارآمدی ارگان‌ها و نهادهای مؤثر در تعمیق داخلی انقلاب اسلامی جهت تدوین راهبردهای مربوطه

۲. تشویق نهادها و ارگان‌ها و نیز کارکنان دولتی برتر و کارآمد جهت افزایش رقابت در خدمت-رسانی به مردم.
۳. ایجاد الگوی کارآمدی اسلامی-ایرانی متناسب با عناصر خاص کارآمدی نظام اسلامی و شرایط محیطی هر نقطه از کشور با توجه به تنوع قومی و اقلیمی. (در مقابل روحیه تقلیدی و انفعالی و خودباختگی)
۴. ایجاد بستر و سیستم ارتباطی مستقیم و پاسخگو جهت ارتباط هر چه بیشتر مردم و نظام اسلامی به منظور نظارت و ارزیابی اقدامات و عملکرد نهادها و انتقال مشکلات و نارسایی‌های موجود
۵. ارتقای سطح خدمت‌رسانی و کسب رضایت مردم با کاهش هزینه‌ها و بروکراسی اداری
۶. استفاده از نخبگان و متخصصان متعهد و جوان در بدنه اجرایی و مدیران میانی کشور
۷. استفاده از فناوری علمی موفق در جهت دقیق و به‌روز کردن سیستم‌های اداری و خدماتی و توزیع عادلانه آن در سراسر کشور.
۸. شناسایی قوانین و دستورالعمل‌های دست و پاگیر و مزاحم اداری و برطرف نمودن آنان و نیز وضع قوانین به‌روز، چابک و صریح با همکاری سه قوه مجریه، مقننه و قضاییه
۹. ارتقای سطح معرفت دینی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی مسئولین و کارکنان هر ارگان مسئول در نظام جمهوری اسلامی با شیوه‌های مدرن و سنتی
۱۰. رصد شبهات و عوامل بی‌اعتماد و ناامیدکننده مردم نسبت به نظام جمهوری اسلامی و پاسخگویی و موضع‌گیری مناسب و به‌موقع توسط ارگان‌های مسئول

فهرست منابع:

- "قرآن کریم"
- "فرمایشات حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه)"
- "فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)"

- ابوطالبی، مهدی (۱۳۸۶)، "مفهوم کارآمدی سیاسی در اندیشه متفکران اسلامی"، زمانه، شماره ۵۹، صص ۲۹-۱۸
- احمدیان، علی‌اکبر (۱۳۸۸)، "تبیین جنگ نرم و رابطه آن با جنگ سخت در زیارت عاشورا-نگاهی به زیارت عاشورا از منظر عمق‌بخشی"، تهران، معاونت روابط عمومی و انتشارات سپاه، مرکز چاپ نمایندگی ولی فقیه در سپاه
- اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۸۵)، "کارآمدی در آموزه‌های نهج‌البلاغه"، فصلنامه مطالعات اسلامی، شماره ۷۶، صص ۳۸-۹
- اسماعیل صینی، محمود (۱۴۱۴ ه. ق)، "المکنز العربی المعاصر"، بیروت، مکتبه لبنان ناشرون، چاپ اول
- بستانی، فواد افرام (۱۳۷۵)، "فرهنگ ابجدی"، تهران، اسلامی، چاپ دوم
- تولایی، محمد (۱۳۹۹)، "آشنایی با مبانی و ظرفیت‌های سازمانی سپاه و بسیج"، تهران، دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)
- خسروی، علیرضا (۱۳۹۸)، "بازنمایی درون‌گفتمانی کارآمدی جمهوری اسلامی در گام دوم انقلاب"، فصلنامه مطالعات راهبردی، پاییز، شماره ۸۵، صص ۸۱-۵۳
- جمعی از کارشناسان و صاحب‌نظران (۱۳۹۷)، "گلستان انقلاب"، تهران، مؤسسه فرهنگی هنری قدر ولایت
- دلیلی، شهاب (۱۳۹۷)، "عدالت اجتماعی و کارآمدی نظام سیاسی در جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ۲۱، شماره چهارم، شماره مسلسل ۸۲، صص ۹۲-۶۱
- زمخشری، محمود بن عمر (۱۳۸۶)، "مقدمه الأدب"، تهران، موسسه مطالعاتی دانشگاه تهران، چاپ اول
- شبان‌نیا، قاسم (۱۳۹۷)، "استلزامات کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه جمهوریت در دهه پنجم"، فصلنامه علمی - پژوهشی انقلاب اسلامی، سال ۱۵، شماره ۵۵، صص ۵۶-۳۵
- شفیعی، احمد و نیک‌بین، عبدالعزیز (۱۳۹۴)، "مؤلفه‌های کارآمدی نظام دینی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)"، فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، بهار، شماره اول، صص ۹۷-۷۵
- عطار، سعید و کمالی‌زاده، محمد (۱۳۹۵)، "کارآمدی به مثابه ظرفیت دولت؛ رهیافتی سیاسی به مفهوم کارآمدی"، دو فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش سیاست نظری، بهار و تابستان، شماره ۲۳، صص ۲۶-۱
- عیسانی، حسین و قنبری، محمدرضا (۱۳۹۷)، "پیش‌روندگی و پیش‌برندگی"، تهران، دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)، مؤسسه چاپ و انتشارات
- فتحعلی، محمود (۱۳۸۳)، "کارآمدی نظام اسلامی"، دوماهنامه صباح، شماره ۱۱ و ۱۲

- قاسمی، فرج‌ا... (۱۳۸۹)، "کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران، شاخصه‌ها و مکانیسم‌ها از منظر امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)"، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، سال هفتم، شماره ۲۲، صص ۱۷۷-۱۵۳
- قرشی، علی‌اکبر (۱۳۷۱)، "قاموس قرآن"، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ ششم
- محمدی، علیرضا؛ عبدا، عبدالمطلب و خوانین‌زاده، محمدحسین (۱۳۹۷)، "کاربست رهیافت سیستمی جامع‌نگر در کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، سال هفتم، شماره ۲۵، شماره پیاپی ۳۵، صص ۲۴۹-۲۲۱
- لطفیان، هدایت (۱۳۹۱)، "مبانی و راهبردهای تحقق امنیت پایدار و کارآمدی نظام کارگزاری"، فصلنامه آفاق امنیت، سال پنجم، بهار، شماره ۱۴، صص ۶۱-۴۹
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۲)، "مجموعه آثار استاد شهید مطهری (نبرد حق و باطل، فطرت، توحید)"، قم، صدرا
- نامدار، مظفر و حاذق نیکرو، حمید (۱۳۹۳)، "ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی بهره‌گیری از اینترنت در تعمیق بیداری اسلامی"، دو فصلنامه علمی - پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، تهران، دانشکده علوم انسانی اسلامی و قدرت نرم دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه‌السلام)، سال چهارم، بهار و تابستان، شماره ۹، صص ۲۳-۴۸
- نیکوکار، غلامحسین و محمدنژاد، سیدمهرعلی (۱۳۹۵)، "تصمیم‌گیری راهبردی فرماندهان سپاه در دفاع مقدس"، تهران، دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)، مؤسسه چاپ و انتشارات